

Н.В. Гавриш, Т.С. Маркотенко

УКРАЇНСЬКА МОВА

1 клас
усний курс

Підручник для 1-го класу
загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням російською мовою

Київ
«Генеза»
2012

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

— продовж речення (усно)

— словничок

— вчимо напам'ять

Н.В. Гавриш, Т.С. Маркотенко

УКРАЇНСЬКА МОВА

1 клас
усний курс

Підручник для 1-го класу
загальноосвітніх навчальних закладів
з навчанням російською мовою

Київ
«Генеза»
2012

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

— продовж речення (усно)

— словничок

— вчимо напам'ять

Школо наша, школо,
Приголуб нас, мила,
Пригорни усіх нас,
Як голуб під крила.
Ти нас всіх научиш,
Як у світі жити,
Як зло обминати,
А добро чинити.
Бджілоньки на квітах,
Дітоньки — до школи,
Там збирають мудрість,
Як мед у полі бджоли.

Марійка Підгірянка

ШКОЛА ВІТАЄ НАС

Урок 1. Мій клас

Відгадай загадки:

Чистенькі віконця сяють до сонця,
Діти навколо. Це — наша...

Ось до класу всіх скликає голосний дзвінок,
Діти радо поспішають в школу на...

Школяр — це... У школі я обов'язково навчуся... Мені подобається мій клас, тому що... У класі я хочу познайомитися з...

Поміркуй!

- Хто в класі найважливіший?
- Чи може існувати школа без учителя?
- А без учнів?

Урок 3. Правила шкільного життя

Відгадай загадку:

Є чарівник у школі в нас.
Впізнайте, діти: хто він?
Озветься — тиша йде у клас,
Озветься ще раз — гомін.

Підручник — це... Шкільна перерва — це...
Усім класом на уроці можна співати... Учитель
хвалить за... Не разом, а тільки самостійно
треба...

Поміркуй!

- Що таке правила шкільного життя?
- Для чого вони потрібні в школі?
- Чому не можна, щоб у кожного учня були свої правила?

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

ученик
учитель
звонок
дневник

учень
учитель
дзвоник
щоденник

столовая
библиотека
коридор
школьник
директор

їдальня
бібліотека
коридор
школяр
директор

учиться
выполнять задания
оценка
учебник

навчатися
виконувати завдання
оцінка
підручник

МОЯ КРАЇНА — УКРАЇНА

Урок 4. Я живу в Україні

Вивчи вірш.

РІДНЕ

Україна — рідний край,
Рідне поле, зелен гай,
Рідне місто й рідна хата,
Рідне небо й рідна мати.

Ярослав Скидан

Поміркуй!

- Якого кольору прапор України?
- Що зображено на гербі?
- Чому піднімають прапор країни, коли спортсмен посідає призове місце?

На державному гербі зображено... Прапор, гімн і герб — це...

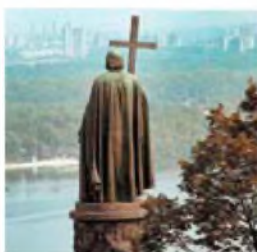

Урок 5. Київ — столиця України

- Як називають головне місто будь-якої країни?
- Як називається столиця України?
- Хто заснував Київ?
- Як називається центральна вулиця Києва?

Запитай у того, хто знає. Хто такий Кий? Кому споруджено пам'ятники, зображені на фото?

Київ — місто, у якому можна побачити...
Дізнатися про історію Києва можна...

Поміркуй!

- Як ти запросиш своїх друзів на екскурсію до Києва?

Урок 6. Міста і села України

- Які великі міста України ти знаєш?
- У яких містах ти був?
- Як називається вулиця, на якій ти живеш?
- На якій вулиці знаходиться твоя школа?
- Що є в місті, але немає в селі?

- Які ти знаєш села України?
- Чим село відрізняється від міста?
- Що є в селі, але немає в місті?

Поміркуй!

- Чи є в твоєму місті (селі) пошта, бібліотека, аптека, лікарня?
- Що тобі хотілося б побудувати у своєму місті (селі)?

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

флаг
монета

прапор
монета

Київ
столиця
музей
Крещатик

Київ
столиця
музей
Хрещатик

город
место
улица

місто
місце
вулиця

РОДИНА

Урок 7. Я — частинка своєї родини

Добери слова.

Моя матуся (яка?)...

Коли я підросту, стану (ким?)...

Запам'ятай приказку.

Усякій матері свої діти милі.

Як можна сказати ласкаво: матуся, матінка, татусь, татунечко, бабуся, дідусь, донечка, синок, тітонька, дядечко.

Я пишаюся своєю родиною, бо... Я можу порадувати матусю і татка тим, що...

Поміркуй!

- Чому діти мають слухати своїх батьків?
- Які твої вчинки приносять радість батькам?

Урок 8.

Сім'я — рідня — родичі

Вивчи прислів'я.

Шануй батька й неньку —
буде тобі скрізь гладенько.

Промовляй чистомовку.

ДЯТЕЛ

Дятел дерево довбав.
Дощик дятла не дістав.
У дуплі у дятла дім.
Дятленяткам добре в нім.

Анатолій Качан

У мене такі самі, як і в бабусі... Я схожий на своїх родичів тим, що... У всіх моїх родичів...

Як називаються дитинчата: у лисиці — лисеня, у зайця — зайченя, у ведмедя — ведмежа.

Поміркуй!

- Чи важко людині жити без родини? Чому?
- Чи може чужа людина стати рідною?
- Чи слід допомагати тільки своїм рідним?

Урок 9. Клас — моя сім'я

Повторюймо разом!

Ми стаємо всі до кола —
Я і ти. Ти і я.
Не сумуємо ніколи.
Разом ми — одна сім'я!

Поміркуй!

- Чому не можна ображати однокласників?
- Що потрібно робити, щоб подружитися з однокласниками?

Нам з однокласниками подобається... Я радю, коли в нас у класі... Я люблю свій клас, бо...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

мамочка
папа
семья
дочь

матуся
тато
сім'я
дочка

тётя
крёстная
дедушка
бабушка

тітка
хрещена
дідусь
бабуся

заботиться
помогать

піклуватися
допомагати

СВОЇ – ЧУЖІ

Урок 10. Знайомство

Вивчи скоромовку.

Дрізд до дятла:

— Добрий день!

Дуб здоровий, не впаде?

Дятел дзьобом дріботить:

— Двісті років простоїть.

Анатолій Камінчук

Запитай у того, хто знає. Як знайомляться й вітаються індуси? А єгиптяни?

Поміркуй!

- Чому не можна вітатися з товаришем так само, як і з учителем?

Рідня — це... Треба вміти знайомитися, бо...
У класі ми вже познайомилися з...

До дорослих слід звертатися на «Ви».

Урок 12. Чарівні слова

- Як слід поводитися в гостях?
- Які слова ввічливості слід говорити в гостях?
- Хто на малюнку вживає слова ввічливості?
- Який вираз обличчя людини, коли вона говорить слова ввічливості?

Запитай у того, хто знає. Чи в усіх країнах виявляють чемність так само, як і в Україні?

Чемна людина — це... Слова ввічливості — це... Правильно звертатися по допомогу слід так... Чарівні слова допомагають... З нечемною людиною неприємно спілкуватися, бо...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

Как тебя зовут?
извините
общаться
знакомство

Як тебе звати?
пробачте,
даруйте
спілкуватися
знайомство

просьба
извинение
предложение
отказ

прохання
вибачення
пропозиція
відмова

спасибо
пожалуйста
воспитанный
слова вежливости

дякую
будь ласка
вихований, чемний
слова ввічливості

ДІМ. ЖИТЛО

Урок 13. Хто де живе

Відгадай загадки:

Куди повзе — за собою хатку везе.

Хто хату на хаті має?

Вивчи прислів'я.

Кожному птаху своє гніздо миле.

Поміркуй!

- Які бувають домівки?
- Хто вдома піклується про затишок?

Дупло може бути житлом для... У норі живе...
Людина живе в...

Урок 15. Мій дім. Квартира

Відгадай загадки:

У лісі народився, у лісі виріс,
у дім прийшов — усіх навколо себе зібрав.
Чотири ноги, та не звір.

Поміркуй!

- Де вдома тобі зручно малювати, роздивлятися книжки?
- У якій кімнаті найчастіше збирається твоя сім'я? Чому?
- Як рухається ліфт — згори вниз чи зліва направо?

У ванній кімнаті є... Моє улюблене місце вдома... На кухні я...

ПОРИ РОКУ. ОСІНЬ

Урок 16. Золота осінь

Відгадай загадку:

Огляда суворо скоса
Степ, ліси, села й міста:
Розпустила жовті коси,
А їх вітер запліта.

Поміркуй!

- Чому кажуть: «золота осінь»?

Правильно вимовляй слова. Дощ, щавель, шука, щітка.

Вересень — перший місяць осені, а листопад... У листопаді дні короткі, а ночі... Вересень, жовтень і листопад — це... Дощ, блискавка, грім — це...

Знайди слова, що «сховалися» у слові листопад.

Урок 17. Щедра осінь

Відгадай загадку:

Сидить баба на грядках
уся закутана в хустках.

Промовляй чистомовку.

Із-із-із — борсучок в нору заліз.

Ди-ди-ди — наступили холоди.

Ить-ить-ить — борсучок тут міцно спить.

Ни-ни-ни — аж до самої весни.

Поміркуй!

- Що є всередині яблука і груші?
- Що можна зробити з кісточкою?

Вересень пахне яблуками, а жов-
тень... Картопля зверху темна, а
всередині...

Урок 18. Готуємося до зими

Відгадай загадку:

Кличуть нас ліси, поля, сади
Дозбирати осені плоди.
Із дерев спадає листя жовте,
То землю ходить...

Промовляй чистомовку.

Ить-ить-ить — заєць в полі аж тремтить.

Ем-ем-ем — він сховався за кущем.

Уха-уха-уха — але довгі в нього вуха.

Їх-їх-їх — не схвати зайцю їх.

Поміркуй!

- Чому кажуть: «Листопадовий день — як заячий хвіст»?

На ялинці ростуть голочки й шишки, а на дубі — ... і ... Восени люди збирають у садку ..., а на городі — ...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

осенью
дождь

восени
дощ

картофель (мой)
лук (мой)
свёкла (моя)

картопля (моя)
цибуля (моя)
буряк (мій)

яблоко
яблоня

яблуко
яблуня

ЯРМАРОК

Урок 19. Овочі, фрукти

Відгадай загадку:

У земляній сиджу коморі,
А коса моя надворі.

Промовляй чистомовку.

Люля-люля — виросла цибуля.

Ля-ля-ля — отака картопля!

Ік-ак-ок — лежить на грядці огірок.

Йок-ік-як — ще й червоний буряк.

Запитай у того, хто знає. Кавун — це овоч,
фрукт чи ягода?

Кавун — на смак..., за кольором — ..., за
формою — ... На городі ростуть... У садку
зріють... З ягід варять...

Урок 20. Народні промисли (гончарство, вишиванки, різьбярство)

У яких словах «зустрівся» звук [ш]?

Я для братика Іванка вишивала вишиванку.
Квіточками вишила, щоб цвіла, як вишенька.
В цій сорочці наш Іванко
Буде сам як вишиванка.

Леся Задорожня

На українських рушниках вишивають... Глиняний посуд прикрашають... Різьбярі вирізують візерунки на... У глечик наливають... Віночок плетуть із...

Куманець — український посуд, круглий глечик.

Урок 21. Веселий ярмарок (ігри, музи́ки, забави)

- Які музичні інструменти ти бачиш?
- Які народні ігри ти знаєш?
- Які народні пісні співають у твоїй родині?

Скажи «навпаки». Весело — сумно, тихо — ..., разом — ..., друзі — ..., мовчати — ...

Котилася торба з великого горба,
У торбі: хліб-паляниця, ведмідь і лисиця.
Ведмідь гарчить, лисиця пищить,
торба тріщить.
Трісь, трісь, трісь, тікай у ліс.

Троїсті музи́ки — це скрипка, баян і бубон.

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

клубника
лук
свёкла
картофель

полуниця
цибуля
буряк
картопля

рубашка
вышиванка
кувшин
свистулька
игрушка

сорочка
вишиванка
гличик
пищик
іграшка

игра
считалка
петь
шутка

гра
лічилка
співати
жарт

РУХ

Урок 22. Рух на вулиці. Транспорт

Відгадай загадку:

Не бджола, а гуде,
Не птах, а летить.

У місті дорогу можна переходити тільки по «зебрі».

Поміркуй!

- Що регулює рух транспорту?
- Чи можна переходити дорогу на червоне світло світлофора?
- Яке світло горить для автомобілів тоді, коли для пішоходів горить зелене?

Урок 23. Рух у природі

Відгадай загадки:

Без рук, без ніг,
А двері й вікна відчиняє.

Не рубає, не мурує,
А без рук мости будує.

Поміркуй!

- Що регулює рух транспорту?
- Чи рухається сонце? А вітер?
- Як рухається сніг? А дощ?
- Чи можна «спіймати» вітер?
- Покажи жестами рух угору, вниз, управо, уліво й уперед.

Коли зайчику лячно, він... Білочка стрибає, коли... Коли вітер сильно дме, ... Сонце встає..., а сідає...

Урок 24. Рухатися, щоб жити

Відгадай загадку:

Іду — іде, стану — стоїть.

Знайди «зайве» слово.

Бігти, йти, текти.

Бігти, йти, сидіти.

Скажи швидко. Хто може повзти? Хто може пливти? Що може текти? Що може йти?

Поміркуй!

- Які рухи ми не бачимо? Чому?
- Про кого можна сказати: «Вертиться, як в'юн в ополонці»? Як це сказати по-іншому?

Рухатися корисно, бо... Усе живе рухається, бо... Я вмю стрибати, бігати... Я хочу навчитися плавати...

Розрізняй!

Російською мовою

Українською мовою

светофор
грузовик
самолёт
лодка

світлофор
вантажівка
літак
човен

испарилась
льёт
бежит
ползёт

випарувалася
лє
біжить
повзе

вверх
налево
направо

вгору
ліворуч
праворуч

ЧАСОВІ ВІДНОШЕННЯ

Урок 25. Тиждень

Відгадай загадку:

Сім братів за віком рівні, за іменами різні.

Вивчи прислів'я.

Не сунься, середо, поперед четверга, бо ще й п'ятниця буде.

Поміркуй!

- Скільки днів у тижні? Назви їх.
- Який твій улюблений день у тижні? Чому?
- Що довше влітку — день чи ніч? А взимку?

У понеділок я... Неділя — вихідний, тож можна... Я радію суботі, бо це...

Урок 26. Доба

Відгадай загадку:

Що то за гість, що темноту їсть?

Муха цілий день дзижчала,
Павуку надокучала.

— Не дзижчи, — він каже мусі, —
Бо дзвенить мені у вусі.

Поміркуй!

- Назви чотири частини доби.
- Коли ти снідаєш, обідаєш, вечеряєш?
- Якщо сьогодні середа, то який день буде завтра, післязавтра?

Щоранку обов'язково треба... Якщо починаєш день з усмішки, то... Перед сном потрібно... Завтра буде... Учора я...

Урок 27. Година, хвилина, секунда

Відгадай загадку:

Справно йде, хоч ніг не має,
«цоки-цок» усім співає.
І секунди, і хвилини
він відлічує щоднини.

Які слова із загадки ти не розумієш?

Поміркуй!

- Скільки часу тобі знадобиться, щоб дійти зі школи додому?
- Що довше — година чи хвилина?
- Що можна зробити за кілька секунд?

Година — це... За хвилину я можу встигнути...
До школи я йду... Коли я граюся з друзями,
час минає...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

сегодня
неделя
воскресенье

сьогодні
тиждень
неділя

полдень
после полудня
сутки
полночь
каждый день

опівдні
пополудні
доба
опівночі
щодня

минута
час
время
часы

хвилина
година
час
годинник

СВІТ НАВКОЛО

Урок 28. Схоже і відмінне за формою

Відгадай загадку:

Він давно знайомий мій. Кожен кут у нім
прямий,

Усі чотири сторони — однієї довжини.

Познайомлю з ним малят. Як же зветься він?

Поміркуй!

- Чим відрізняються предмети на малюнку?
- Які предмети в магазині схожі за формою?
- Які бувають форми?

 Круглі предмети — це... Зошит за формою...
Колесо ніколи не буває за формою...

Урок 29. Схоже і відмінне в кольорах

Порівняй за кольором.

Лебідь — ..., горобець — ...

Ведмідь — ..., зайчик узимку — ...

Білочка — ..., вовк — ...

Запитай у того, хто знає. Яка тварина вміє змінювати колір? Які кольори має веселка?

Поміркуй!

- Чи мають колір прозорі предмети?

Жовтий колір мають: сонечко, банан... Синього кольору може бути... Веселка з'являється, коли... Морква має такий колір, як...

Синій і жовтий — кольори українського прапора.

Урок 30. Схоже і відмінне за розміром

Скажи, які за розміром предмети.

Голка, ґудзик, кнопка, пружинка — це...

Вантажівка, корабель, літак, потяг — це...

Поміркуй!

- Чи може предмет бути одночасно високим і низьким?
- Що у світі велике, а що — маленьке?
- Як можна розповісти про розміри предмета?
- Що у твоєму класі можна назвати високим, низьким, дрібним, великим?

Голка, ґудзик, зернятко, краплинка за розміром... Гора, корабель, літак, слон за розміром... Високими є... Вузькою може бути... Якщо людина високого зросту, то вона може... Усі дрібні предмети слід тримати...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

треугольник
круг
шар
похожее
отличное

трикутник
коло
куля
схоже
відмінне

цвет
краска
цвета
голубой

колір
фарба
барви
блакитний

мелкое
сравнение
большой

дрібно
порівняння
великий

ПОДОРОЖУЄМО

Урок 31. У гості до друзів з Росії

- На чому можна подорожувати?
- Чи є в тебе друзі або родичі в Росії?
- Як називається столиця Росії?

Поміркуй!

- Які кольори є на прапорі Росії?
- Чим відрізняються прапори Росії та України?
- Який герб Росії?

Столиця Росії — це... Я хочу подарувати російським друзям... Я хочу побувати в...

Знайди слово, що «сховалося» в слові *СТОЛИЦЯ*.

Урок 32. Подорожуємо до Білорусі

Відгадай загадку:

Летить, як бджола,
Летить, як стріла,
Крила має, але не махає.

Поміркуй!

- Які кольори має білоруський прапор?
- Чи схожий прапор Білорусі на прапор України?

Столиця Білорусі — це... Я хочу поїхати до Білорусі на... Білоруським друзям я хочу подарувати...

Урок 33. Збираймося в дорогу

Вивчи прислів'я.

У мирі із сусідами жити — щастя нажити.

Поміркуй!

- На чому можна подорожувати?
- Що швидше — велосипед, автобус чи літак?

На велосипеді подорожувати зручно, якщо...
Поїзд рухається швидше, ніж...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

флаг
красный
синий
приветствие

прапор
червоний
синій
вітання

Белоруссия
друзья
девочка
мальчик

Білорусь
друзі
дівчинка
хлопчик

путешествовать
поездка
чемодан
карта

мандрувати
подорож
валіза
мапа

КАЗКА-КАЗОЧКА: УКРАЇНСЬКА НАРОДНА КАЗКА

Урок 34. Казки про тварин

Знайди «зайве» слово.

Круть, Верть, Голосисте Горлечко, Кіт у чоботях.

Лисичка, Журавель, Сорока.

Поміркуй!

- Скільки було героїв у казці «Рукавичка»? Назви їх.
- Хто за ким заліз до рукавички?
- Без кого не можна було витягнути ріпку в казці «Ріпка»?
- У яких казках розповідається про лисичку-сестричку?

Я знаю такі казки про тварин... Найбільше мені подобається казка... Мій улюблений герой казок про тварин...

Урок 35. Казкові герої

Відгадай загадку:

Маленька, сіренька,
А хвостик, як шило.

З якої казки цей персонаж?

Поміркуй!

- Яку казку про мишенят ти знаєш?
- Чому в мишенят такі імена — Круть і Верть?
- Чи доброї вдачі ці мишенята?

Урок 36. Казковий сюжет

Відгадай загадки:

Хвіст куценький, довгі вуха,
має в шафі два кожухи.
Влітку одягає сірий,
ну а взимку — теплий білий.

До пухнастого хвоста
личить шубка їй руда.
Як рушає полювати,
не виходить зайчик з хати.

Казка «Пан Коцький» розповідає про... Мій улюблений герой із цієї казки... Я знаю ще такі українські казки про тварин...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

сказка
сказочник

казка
казкар

змея
мышонок

змія
мишеня

КОТ
ХВОСТ
УШИ
ШУБКА

КІТ
ХВІСТ
ВУХА
КОЖУШОК

ТАЄМНИЦІ ПРИРОДИ. ПАПІР

Урок 37. Що нам зошит розповів

Відгадай загадку:

Не дерево, а з листочками,
Не сорочка, а зшита,
Не людина, а розкажує.

З паперу виготовляють... Папір зручний, коли треба... Папір не годиться, коли... Потрібно дбайливо ставитися до використання паперу, бо...

На виготовлення паперу витрачається багато дерев.

Урок 38. Паперові «секрети»: властивості

Розрізняй слова.

Розрізаю — надрізаю — вирізаю — відрізаю.
Розриваю — надриваю — вириваю — відриваю.

Поміркуй!

- З якого паперу найкраще виготовляти кораблики?
- Чому на серветці не можна малювати фарбами?
- Чому папір не прозорий?

До паперових виробів належать: конверт... Із цупкого паперу можна виготовити коробку... У паперовому кашкеті не можна ходити під дощем, бо... З письмового паперу виготовляють...

Урок 39. Папір у нашому ЖИТТІ

Устав слово (м'якша, тонший, важче, міцніший, слабший, товщий).

Паперовий будиночок ..., ніж цегляний.

Серветка..., ніж листівка.

Картон розрізати..., ніж альбомний аркуш.

Поміркуй!

- Що станеться з папером, якщо піднести його до вогню?
- Чому не можна мочити папір водою?
- Який папір легше зігнути — аркуш із зошита чи картонну коробку? Чому?
- Чи можна з аркуша паперу зробити сніжинку?

Якщо піднести папір до вогню, то...

Щоб розділити аркуш паперу навпіл, потрібно... Картон не застосовують...

Серветку не можна...

Розрізняй!

Російською мовою

Українською мовою

бумага
бумажный
салфетка
фантик

папір
паперовий
серветка
обгортка

цветной
прочный
обложка
ножницы

кольоровий
цупкий
обкладинка
ножиці

ПОРИ РОКУ. ЗИМА

Урок 40. Життя

В ЗИМОВОМУ ЛІСІ

Відгадай загадку:

Срібна зірка біла-біла,
На долоню теплу сіла.
І як сіла, то й розтала —
Голуба водиця стала.

Правильно вимовляй слова зі звуком [ч].
Їжачок, жучок, камінчик, павучок, чашка, чай,
чайник, скрипучий.

Діти сплять у ліжку, а ведмідь — у... Узимку до нас прилітають... Для підгодовування птахів і лісових звірів узимку можна робити...

Дорога — в дорозі, барліг — у барлозі, нога — на нозі, рука — на руці.

Урок 42. Зимовий одяг людини і природи

Відгадай загадку:

Плету хлівець на четверо овець,
А на п'яту окремо.

Поміркуй!

- Що потрібно вдягати взимку?
- Чи мерзне взимку зайчик? Чому?
- Назви речі, які взимку не вдягають.

Зимову шубку одягають зайчик, вовк... Улітку носять босоніжки, а взимку...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

зимой
лес
снег
заяц

узимку
ліс
сніг
заєць

метель
кружить
снежинка

хурделиця
кружляти
сніжинка

одевать
сапоги
носки

вдягати
чоботи
шкарпетки

Урок 43. Сміх і жарти

- Чи вмієш ти жартувати?
- Що викликає в тебе сміх?

Промовляй чітко.

Бешкетує черв'ячок —
Вилізає з пелюшок.
І ховається, хитрющий,
То у яблука, то в груші.

Поясни відмінність. Сміятися — усміхатися.
Сміятися — реготати. Сміятися — жартувати.

Поміркуй!

- Хто або що може тебе щиро розсмішити?
- Для чого людям потрібен сміх?
- Чи можна жартуючи образити?

Я люблю сміятися, бо... Найкраще серед моїх друзів жартує...

Урок 44. Веселі історії

- Чи знаєш ти веселі історії?
- Про що може розказувати хлопчик своїм однокласникам на малюнку?

Послухай гумореску.

ЧОМУ ТИМКО ПОДРЯПАНИЙ

— Чому це ти подряпаний? — Юрко Тимка пита.

Тимко йому відказує:

— Та я ж купав кота!

— А я от не подряпаний, хоч теж купав свого...

— Еге ж, ти не викручував і не сушив його!

Грицько Бойко

Поміркуй!

- Які історії видаються тобі смішними, а які — ні? Чому?
- Чому кажуть, що сміх лікує?

Урок 45. Нісенітниці

- Чи вмієш ти вигадувати неймовірні історії?
- Про що можна вигадати історію?
- Чи часто твої друзі щось вигадують?

Послухай небувалицю.

Равлик-павлик
високо літає,
а муравлик
у ріку плигає,
а лелека
у воді пливе,
а карасик
на вербі живе.

Дмитро Чередниченко

Поміркуй!

- Від якого слова утворилося слово *гумореска*?

Нісенітниця — це... Я можу вигадати цікаву історію про...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

смеяться
шутка

сміятися
жарт

юмореска
хохотать

гумореска
реготати

небылица
юмор

небувалиця
гумор

ЗИМОВІ СВЯТА

Урок 46. Свято Миколая

Запам'ятай!

Торбинка, але в торбинці, хлібинка — на хлібинці, хвилинка — по хвилинці.

Правильно вимовляй слова зі звуком [ц]. Гостинець, олівець, заець, хлопець, молодець.

Обіцяю Святому Миколаю, що... Я буду слухатися... Хочу отримати в подарунок...

ЛИСТ ДО ЧУДОТВОРЦЯ
Святий отче, Миколай!
Мою хату не минай!
Подаруй мені потіху
І торбину, повну сміху,
І здоров'я для родини,
Красну долю для України.

Віра Багірова

Урок 47. Щедрий вечір. Різдво

Вивчи побажання.

Щедрий вечір, добрий вечір,
Добрим людям на здоров'я!
Добрий вечір вам у дім,
Добрий вечір вам усім!

Різдво святкують... У цей день готують таку страву... Я знаю такі колядки...

Коляд, коляд, колядниця,
Добра з медом паляниця,
А без меду не така,
Дайте, дядьку, п'ятака.
Одчиняйте скриньку
Та давайте сливку.
Одчиняйте сундучок
Та давайте п'ятачок.

Урок 48. Свято Василя

Завдання для уважних.

Сійся, родися,
Жито, пшениця,
Всяка пашниця,
На столі хлібами
В печі пирогами!

Що бажають посівальники господарям?

Правильно вимовляй слова зі звуками [шч].
Водохреще, щедрівка, щічки, щастя.

Щедрий вечір святкують... У це свято вико-
нують такий обряд... Я знаю такі щедрівки...

Стіл, але на столі; піч, але в печі.

Гоп-гоп, козуню!
Де коза ходить, там жито родить.
Де коза рогом, там жито стогом.

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

праздник
подарок
поздравлять

свято
подарунок
вітати

Рождество
звезда
вечер

Різдво
зірка
вечір

засевать
Василий

засівати
Василь

СВЯТКОВІ ЛИСТІВКИ

Урок 49. Новорічне свято

Відгадай загадку:

У святковій залі
Стоїть як картинка,
Весела, зелена,
Красуня- ...

Поміркуй!

- Чим прикрашають новорічну ялинку?
- Що можна зробити, щоб зберегти лісові ялинки?

Знайди слово, яке «заховалося» в усіх наведених. Снігуронька, снігопад, снігур, снігоприбиральний, сніговий, снігоочисник.

Урок 51. Подарунки

Відгадай загадку:

Зірка сніжно-біла на рукав мені злетіла,
Поки ніс її сюди, стала краплею води.

Промовляй чистомовку.

По снігу до снігурів
сніговик у гості брів,
ніс гостинців сніжний міх:
кілька шишок і пиріг.

Є у заячій світлиці
Теплі, гарні рукавиці.
Коли мерзнуть пальці,
Йдуть у ліс до зайця.
Не забудьте моркву взяти —
Зайченят почастувати.

Петро Король

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

ёлка
Новый год
украшения

ялинка
Новий рік
прикраси

открытка
поздравление
пожелание

листівка
привітання
побажання

благодарить
радость
хотеть

дякувати
радість
хотіти

ОБЕРЕГИ, СИМВОЛИ УКРАЇНЦІВ

Урок 52. Вишиванка, рушник

- Як називається національний одяг українців?
- Як виглядає вишиванка?
- Якого кольору бувають вишиті сорочки?
- Чи є в тебе вишиванка?

Поміркуй!

- Що вишивають на сорочках і рушниках?
- Чи однаково розшиті чоловічі й жіночі сорочки?

Вишиванка — це... На рушнику вишивають... Вишиванку вдягають на такі свята...

Сорочка — на сорочці,
виставка — на виставці.

Урок 53. Сучасні обереги

- Що виготовляють чоловіки?
- Чи є обереги у твоєму домі?

Оберіг, але немає оберега.

Поміркуй!

- Для чого потрібні обереги?

МОЯ СОПІЛКА

Зріжу я вербову гілку,
Не товсту і не тонку,
І зроблю собі сопілку,
Й буду грати на лужку.
На лужку усі співають —
Бджоли, коники, пташки,
Та ніхто ще з них не знає,
Що є гарні сопілки.

Катерина Перелісна

Урок 54. Рослини-обереги, СИМВОЛИ

- Які рослини символізують Україну?
- Які квіти є оберегами для українців?
- Опиши калину.

Правильно вимовляй слова. **Дз**він, **дз**вони, **дз**віночки, **дз**еркало, **дз**ьоб.

Поміркуй!

- У народі кажуть: дівчина як калина, парубок міцний як ..., струнка як..., очі як... .

Українці люблять саджати квіти, бо... Оберегами для українців є такі рослини...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

рубашка
праздничная
цветы

сорочка
святкова
квіти

оберег
соломенный

оберіг
солом'яний

тополь (мой)
калина

тополя (моя)
калина

НАРОД СКАЖЕ, ЯК ЗАВ'ЯЖЕ

Урок 55. Прислів'я, приказки

Поміркуй!

- Що довше — прислів'я чи приказка?
- Чому говорять: «Добрі діла тихо ходять, а злі дзвонять, як дзвони»?
- Хто вигадує прислів'я і приказки?

До доброї криниці стежка утоптана. Доброму скрізь добре. Вірний приятель — це найбільший скарб. Добре там жити, де вміють дружити.

Урок 57. Скоромовки, чистомовки, лічилки, примовки, мірилки

- Які скоромовки ти знаєш?
- Чи промовляєте ви з друзями лічилки, коли граєтеся?
- Які примовки ти пам'ятаєш? Розкажи їх.

Поміркуй!

- Для чого потрібні мирилки?
- Чому скоромовки потрібно вимовляти швидко?

Знайди слова, що «сховалися» в слові *скоромовка*.

Через тин вишня похилилася,
А дружечка з дружкою посварилася.
— Тобі яблучко, мені грушечка,
Не сварімося, помирімося, дружечко.

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

пословица
поговорка

прислів'я
приказка

сравнение
сообразительный

порівняння
кмітливий

скороговорка
считалочка

скоромовка
лічилка

СЕКРЕТИ НЕХВОРІЙКА

Урок 58. Загартовування

Скажи по-іншому.

Приймати сонячні ванни — ...

Приймати повітряні процедури — ...

Поміркуй!

- Чому загартовуватися слід поступово?
- Що допомагає не мерзнути в холодну пору року?

Загартовуватися потрібно для того, щоб...
Щоб не змерзнути, потрібно...

Урок 59. Лікарські рослини

Скажи «навпаки». Здоров'я — ..., хворий — ..., гарячий — ..., важкий — ..., корисний — ... .

Промовляй чистомовку.

Ми боролись мужньо з грипом.
Ми його перемогли,
Бо ми з липи-липи-липи
Чай пили-пили-пили.

Поміркуй!

- Чи всі рослини є лікарськими? Чому?
- Від чого лікують лікарські рослини?

Багато вітамінів у лимоні, смородині... Корисно вживати петрушку, листя салату... Я знаю такі лікарські рослини...

Урок 60. Гігієна

- Яких правил гігієни ти дотримуєшся?
- Що роблять діти на малюнку?
- Чому перед уживанням їжі слід мити руки?
- Якими засобами гігієни ти користуєшся?

Поміркуй!

- Чому не можна користуватися чужою зубною щіткою?
- Що може трапитися, якщо не дотримуватися правил гігієни?
- Чому кажуть: «Наше здоров'я в наших руках»?

Уранці я виконую такі гігієнічні процедури...
Перед обідом слід обов'язково вимити...
Дотримуватися правил гігієни потрібно для того, щоб...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

болезнь
закаливание
прохладный
загар

хвороба
загартовування
прохолодний
засмага

лекарства
лечение
лекарственные
растения
врач

ліки
лікування
лікарські
рослини
лікар

расчёска
щётка
грязный
полезно

гребінець
щітка
брудний
корисно

ДРУЖБА. ТОВАРИШУВАННЯ

Урок 61. Я, ти, ми — друзі

Вивчи прислів'я.

Друга шукай, а знайдеш — тримай.

Поміркуй!

- Кого можна назвати справжнім другом?
- Чи вмієш ти миритися?

Справжній друг той, хто... Якщо мій друг захворів, то я... Коли я хочу потішити моїх друзів, я...

Звертатися потрібно так: *подруго, друже, товаришу, друзі.*

Урок 62. Закони дружби

Закінчи речення.

Друг ніколи не буде...

Справжній друг завжди...

Поміркуй!

- Чи тільки з тобою мусить гратися твій друг?
- Чи можна розповідати чужі секрети?
- Чи потрібно ділитися зі своїми друзями?

Якщо друзі посварилися, то потрібно... Я вмію дружити, тому що... Справжній друг ніколи не розповість моїх секретів, не образить, не...

Урок 63. Друзі наші менші

Вивчи прислів'я.

З ким поведешся, од того й наберешся.
Чужому лихові не смійся.

Поміркуй!

- Чому тварин називають меншими друзями людини?
- Які тварини можуть допомагати людині?
- Як можна віддячити меншим друзям за допомогу і вірність?

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

подруга
друзья

пóдруга
друзі

поддержка
извинять

підтримка
пробачати

верный
помогать
спасать

вірний
допомагати
рятувати

КАЗКА-КАЗОЧКА: В. СУТЄЄВ «ЯБЛУКО»

Урок 64. Як діяти справедливо

Вимовляй чистомовку.

Зажурився заєць-тато:
Знов розбіглись зайченята,
А зухвалий лис близенько.
— Зайченята, в дім хутенько!

Оксана Кононенко

Добери слова. Ворона (яка?)... Заєць уміє (що робити?)... У їжачка є (що?)...

Поміркуй!

- Хто в казці вчинив справедливо?

У казці «Яблуко» розповідається про... Зайчик біг лісом і раптом... Справедливо вчинив...

Урок 65. Розумне рішення

Запам'ятай!

Сто разів поміркуй, а один раз зроби.

Запитай у того, хто знає. Як називається яблунька, що виросла в лісі?

Поміркуй!

- Чи легко знайти розумне рішення? Чому?
- Що складніше — розділити яблуко на чотири частини чи на три?

Добери слова. Яблуко (яке?)... Яблуня (яка?)... Ведмідь (який?)...

Ведмідь прийняв розумне рішення, тому що...
Щоб знайти розумне рішення, потрібно...

Урок 66. Злагода краща за сварку

Відгадай загадки про казкових героїв:

Колючий клубочок забіг у садочок.

Не сидить вона на місці —
На хвості розносить вісті,
Бачить усе, немов стоока,
Називається...

Поміркуй!

- Чому яблуко не може належати тільки Зайцю?
- Чи бувають гарні сварки?
- Як можна уникнути сварки?
- Які ти знаєш слова ввічливості?

Якщо починається сварка, то потрібно... Я не люблю сваритися, тому що... Злагода краща за сварку, бо...

ТАЄМНИЦІ ПРИРОДИ: ПОВІТРЯ, ВОДА

Урок 67. Велика і мала вода

Що не так?

Тато сидить у човні, веслами воду горне —
щоб річка бігла.

Василь Голобородько

Поміркуй!

- Що більше: море чи океан; озеро чи море; струмок чи річка?
- Чим річка відрізняється від озера?
- Які українські річки ти знаєш? Назви їх.

У морі вода... Я знаю такі річки... Найбільша річка в Україні — це... Річка більша за струмок, а море...

Урок 68. Вітер-вітерець

Відгадай загадку:

Він літав за голубами,
А тоді гайнув за нами,
Хусточку зірвав з Олени,
Розкуйовдив чуба в мене.

Поміркуй!

- Опиши вітерець, вітер і вітрище.

Назві слова зі звуком [п].

Похмуρο плещуть хвилі в морі.
Пливе на північ пароплав.
В пургу і шторм в морськiм просторі
Він путь до пристані проклав.

Урок 69. Дощик і сонечко

Що не так?

Понад гаєм у горі походжає Дядько Грім.
Тільки вистрелить з рушниці — вмить
ховаються всі птиці.

А як ще зведе курок, то його боїться й вовк —
Утікає по ярах, прямо страх!

Зранку злива злиувала —
всю пилюку позмивала:
З листя, з прутиків лози,
Із сухої дерези.
Після зливи і грози —
Світ чистіший від сльози.

Ганна Чубач

Поміркуй!

- Що буває на небі після дощу?
- Чим відрізняються злива і мряка?

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

волна
колодець
рыбак
пруд

хвиля
криниця
рибалка
ставок

воздух
дыхание
ветерок

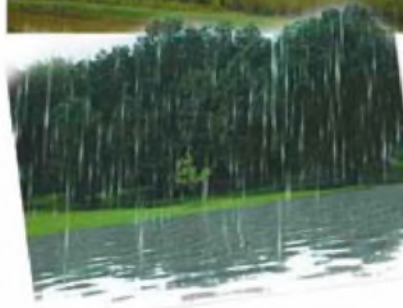

повітря
подих
вітерець

радуга
ливень
лу́жа

веселка
злива
калю́жа

УСІ ПРОФЕСІЇ ВАЖЛИВІ

Урок 70. Без праці не можна

- Які професії ти знаєш?
- Людей яких професій зображено на малюнку?
- Ким ти хочеш стати, коли будеш дорослим?

Поміркуй!

- Чи бувають непотрібні професії?
- Чи може бути професія без праці?

Щоб щось мати, треба... Я знаю такі професії...

Урок 72. Героїчні професії

Промовляй скоромовку.

Пекар Півень у пекарні
Пік перепічки прегарні.
І пшеничні пампушки,
І преписні пиріжки.
Пригощайся!

Тамара Коломієць

Поміркуй!

- Чи кожна людина може стати представником героїчної професії?
- Чи для кожної професії потрібні сміливість і рішучість?

При пожежі викликають... За порядком на дорогах стежить... Глибоко під землею працює... Рятівник має бути дужим і сильним, тому що... Праця моряка складна і небезпечна, бо...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

усилие
труд
общество

зусилля
праця
суспільство

работать
польза
образование

працювати
користь
освіта

пожарный
шахтёр
милиционер
спасатель

пожежник
шахтар
міліціонер
рятувальник

КНИЖКА РОЗКРИВАЄ СВОЇ СЕКРЕТИ

Урок 73. Бібліотека

Відгадай загадку:

Що мовчить, а розуму вчить?

Поміркуй!

- Чи можна довго тримати вдома взяту в бібліотеці книжку? Чому?
- Яку книжку тобі хотілося б почитати?

Бібліотека — у бібліотеці, книжка — у книжці,
ручка — на ручці.

Бібліотека потрібна для того, щоб... У бібліотеці працює... Я хочу взяти в бібліотеці таку книжку...

Урок 74. Улюблена книжка

Відгадай загадку:

Не куц, а з листочками,
не сорочка, а зшита,
не людина, а навчає.

Поміркуй!

- Які книжки цікавіші — з картинками чи без них?
- Чому так говорять: «Книжка — найкращий подарунок»?

Книга — у книзі, дорога — у дорозі, нога — на носі.

Моя улюблена книжка розповідає про... У книжках я люблю розглядати... За букварем я вчуся...

Урок 75. «Лікуємо» книжку

- Чи охайно ти поводишся з книжками?
- Як можна «лікувати» книжку?
- Для чого потрібна закладка?
- Чи можна загинати сторінки в книжці?

Поміркуй!

- Чому не можна читати лёжачи?
- Як потрібно читати книжку?
- Чи може книжка розказати про свого господаря?

Якби не було книжок, то... У мене є такі книжки... Для того щоб закласти сторінку, я використовую... Загинати сторінки в книжці не можна, бо...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

библиотекарь
аптекарь
пекарь

бібліотекар
аптекарь
пекар

любимая
книга
букварь
календарь
сказки

улюблена
книжка
буквар
календар
казки

обложка
содержание
ножницы
переплестать

обкладинка
зміст
ножиці
переплітати

КРАСА СЛОВА

Урок 76. Поезія

Тараса Шевченка

- Що ти знаєш про Тараса Григоровича Шевченка?
- Які вірші цього поета ти можеш прочитати напам'ять?

Запитай у того, хто знає.
Як українці вшановують пам'ять Тараса Шевченка?

Правильно вимовляй слова зі звуком [e].
Полее, вітер, зеленіє.

Тарас Шевченко — це... Я знаю такі його вірші...

Послухай вірш:

ТОПОЛЯ

По діброві вітер виє,
Гуляє по полю,
Край дороги гне тополю
До самого долу.

Тарас Шевченко

- Назви слова зі звуком [e].

Урок 77. Поезія

Лесі Українки

- Що ти знаєш про Лесю Українку?
- Які вірші поетеси ти знаєш?
- Чи подобаються вони тобі?

Запитай у того, хто знає. Як українці вшановують пам'ять Лесі Українки?

Правильно вимовляй слова. Колишуться, здається, весельця.

Леся Українка писала вірші про... Мені подобаються такі її вірші... Леся Українка любила свою...

Урок 78. **Анатолій Камінчук** — **український поет**

- Прочитай вірш Анатолія Камінчука й розкажи, про що він.

СМІХОТА

Кіт пита у кота:
— Що таке сміхота?
Кіт коту відповіда:
— Штука ця не проста.
Це коли у кота
Мишки вкрадуть хвоста!

Які слова вірша римуються між собою?

Кіт, але у кота; хвііст, але хвоста; стіл, але на столі.

Промовляй виразно.

Вишенька прийшла,
Вишень принесла.
Хто в садочку працював,
Тому — повну жменьку.
А хто бігав та гуляв —
Кісточку одненьку.

Анатолій Камінчук

- Назви слова зі звуком [о].

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

тополь (мой)
дубрава

тополя (моя)
дїброва

лодка
паруса

човен
вітрила

косточка
бегал
играл

кісточка
бігав
грав

МУЗИКА

Урок 79. Звуки лісу

Відгадай загадку:

«Няв-няв-няв», — муркоче киця.

«Гав-гав-гав!» — завів Сірко.

А яка домашня птиця

Промовляє: «Ко-ко-ко»?

Скажи так, ніби дія відбулася вчора. Співа-ти — співав, співала; грати — грав, грала; танцювати — ...; вчити — ...; говорити — ...; казати — ...; малювати — ...; ліпити — ...

Поміркуй!

- Чи однаково шелестять маленьке деревце й велике дерево?
- Чи однаково шумлять струмочок і широка річка?

Урок 80. Музика дощу

Відгадай загадки:

Рукавом махнув — дерева нагнув.

Гукнув віл на сто гір,
на сто річок, на сто сіл.

Поміркуй!

- Що було б, якби не було дощу?
- Чим відрізняється крапайчик від зливи?

Я люблю дощ за те, що... Під час зливи не можна гуляти на вулиці, бо... Грім гримить, коли...

БЛИСКАВКА

Блисне блискавка в горах,
Загуркоче грім, як звір,
Сотня поясів червоних
Упаде із неба в двір.

Андрій Малишко

Урок 81. Українські пісні

Ходить сон коло хати
Сивий сон волохатий.
У нього білі подушки,
Ковдрочка із вати,
Роздає смачні ріжки,
Всім, хто буде спати.

Платон Воронько

Правильно вимовляй слова. Подушки, чашки,
ріжки, пиріжки, діжки.

Заклічка — це пісенне звертання до сонця,
дощу, вітру, веселки, хмари з проханням
допомогти.

Поміркуй!

- Від якого слова утворилося слово *заклічка*?

У заклічках звертаються до... Я знаю такі
українські пісні...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

дирижёр
дирижировать

диригент
диригувати

дождь
ливень
льёт

дощ
злива
ле

песня
торжественно

пісня
урочисто

ЯК ВІДЧУВАЮТЬ КРАСУ ХУДОЖНИКИ

Урок 82. Пейзаж

Послухай вірш.

Срібні дерева, срібне гілля,
Сріблом пухнастим вкрита земля.
Срібні у синьому небі хмарки.
В срібних заметах срібні стежки...

Леонід Первомайський

- Назви слова зі звуком [р].

Поміркуй!

- Що ти відчуваєш, дивлячись на картину?
- Які фарби використав художник для зображення снігу?
- Які фарби потрібні були художнику для зображення дерев?

Узимку дерева... У морозний день сніжок під ногами... У лютому зима... Після лютого починається місяць ... Лютий — це останній місяць ...

Урок 83. Портрет

- Як називається картина, на якій зображують людину?
- Кого ти бачиш на картині?
- Розкажи про жінку, хто вона?
- Що тримає в руці балерина?

Скажи лагідно. Голова — голівонька, руки — ..., серце — ..., очі — ..., квітка — ... .

Поміркуй!

- Чим намальований портрет відрізняється від фотографії?
- Чи важко намалювати портрет людини?

У портреті балерини мені подобається... Мені подобається, як художник зобразив... Жінка усміхається, тому що вона...

Урок 84. Натюрморт

Що не так? Помідор більший за гарбуз. Редька солодша від яблука. Яблука складено в миску. На задньому плані картини — новий великий будинок.

Скажи по-іншому. Насіння з гарбуза — гарбузове насіння, кошик із бересту — ..., сік із яблук — ... .

Поміркуй!

- Які кольори використав художник у картині?
- Які овочі та фрукти зовні і всередині різного кольору?

Натюрморт — це картина, на якій... На картині можна малювати такі фрукти...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

изображение
серебро
прозрачный
февраль

зображення
срібло
прозорий
лютий

лицо
улыбка
ласково
грустно

обличчя
усмішка
лагідно
сумно

цветы
стол
корзина
картофель

квіти
стіл
кошик
картопля

ПОРИ РОКУ. ВЕСНА

Урок 85. Природа прокидається

Відгадай загадку:

Я найперша зацвітаю
Синім цвітом серед гаю.
Відгадайте, що за квітка,
Бо мене не стане влітку.

Правильно вимов слова зі звуками [дз], [дж].

Дзвіночки, **дз**воник, **дз**вонити, **дз**еркало,
кукуру**дз**а, **дж**міль, **дж**мелик, б**дж**ола.

Поміркуй!

- Чому так говорять: «Навесні природа прокидається»?

Навесні прокидаються... Шпаківню роблять для... Я люблю весну за те, що...

Урок 86. Свято весни

Скажи «один — багато».

Пролісок — ..., мак — ..., глідіолус — ...,
фіалка — ..., троянда — ...

Звертатися потрібно так: *мамо, мамуню, мамусю, сестро, сестричко, бабусю, бабу-сенько.*

Поміркуй!

- Чому 8 Березня називають святом весни?
- Що малюють і пишуть на листівках, коли хочуть привітати зі святом весни?

Свято весни — це свято... У цей день вітають... Я хочу подарувати своїй подрузі...

Урок 87. Великдень

Поєднай слова.

Дві (писанка), дві (паска), дві (хлібина), дві (квітка).

Коли тебе вітають словами: «Христос Воскрес!» — слід відповідати: «Воістину Воскрес!»

На Великдень розмальовують... У цей день я буду...

Два півники гарненькі писанки писали.
А курочки біленькі дітям дарували.
Ми всі граєм, ми всі граєм,
З Великоднем вас вітаєм!

Я СЕРЕД ІНШИХ

Урок 88. Правила поведінки на вулиці і в магазині

Відгадай загадку:

Зебра дуже непроста:
без копит і без хвоста.
Лиш біленькі смужки маю.
Я лежу, а не гуляю.
Хочеш перейти дорогу? —
Я прийду на допомогу.

Знайди «зайве» слово.

Вулиця, проспект, тротуар.
Алея, доріжка, світлофор.
Кошик, возик, рюкзак.

Поміркуй!

Чому в транспорті потрібно поступатися місцем людям похилого віку?

Урок 90. Я йду до театру

Відгадай загадку:

Він такий же, як і ми,
Непомітний між людьми.
А в театрі грає ролі:
Нині — вчителя у школі,
Завтра буде інша роль —
То бідняк він, то король.

Віра Паронова

Поміркуй!

- Чому не можна заходити до зали після початку вистави?
- Для чого потрібні аплодисменти?
- Як ще глядачі показують, що їм сподобалася гра акторів?

Не можна шуміти під час вистави, бо... У гардероб треба здати верхній одяг, щоб...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

переход
внимание
тележка
очередь

перехід
увага
візок
черга

книгохранилище
читатель
тишина

книгосховище
читач
тиша

зрители
билет
спектакль

глядачі
квиток
вистава

ПОРЯДОК

Урок 91. Усе має своє місце

Знайди «зайве» слово.

Сорочка, капці, майка, спідниця.
Миска, чашка, виделка, сірники.
Голка, гудзик, пігулки, гумка.

Поміркуй!

- Як акуратно скласти светр?
- Чому потрібно дотримуватися порядку?
- Опиши, як розкладено речі у твоїй кімнаті.

Светр, штани, шкарпетки складають... Чобітки, черевики, кросівки, кеди ставлять у... Виделки, ножі, ложки зберігаються... У шкільному рюкзаку носять... Якщо скласти речі на свої місця, то... Якщо звечора збирати портфель, то вранці ...

Урок 92. Порядок — це послідовність

Відгадай загадку:

Сонечко прокидається, у росі вмивається.
Будить і мене, і татка — мийтесь і робіть
зарядку.

Коли це буває?

Установи правильну послідовність складів.
Чик-зай, на-вес, ре-мо, це-сон, ля-зем.

*Розстав у правильному порядку н́азви міся-
ців.* Травень, березень, квітень. Серпень, чер-
вень, липень.

Одразу після числа «три» не може стояти
число «п'ять», тому що... Зима не може бути
перед осінню, бо...

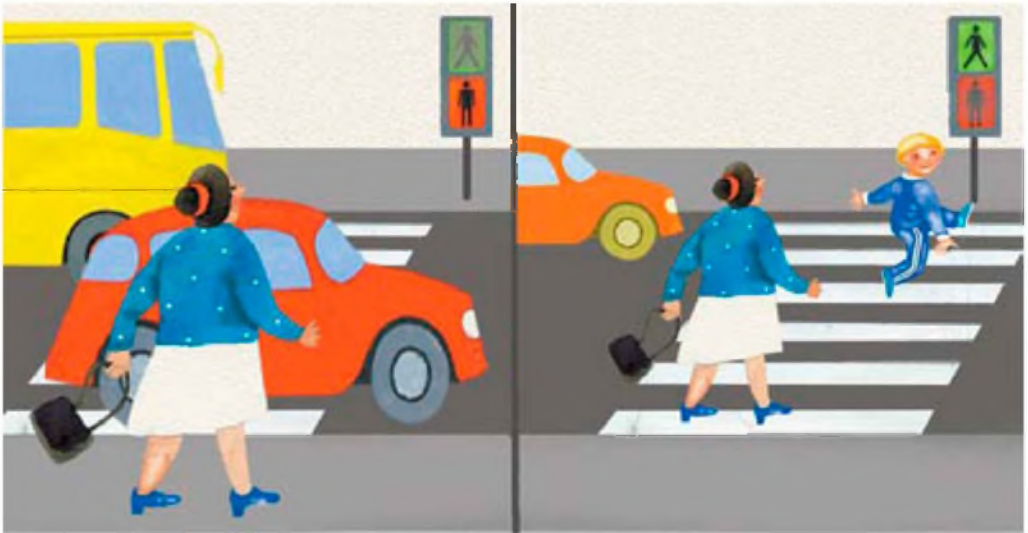

Урок 93. Порядку

без правил не буває

- Які правила поведінки на дорозі ти знаєш?
- Які правила зображено на малюнку?
- Чи потрібні правила для гри в хованки? Які саме?

Поміркуй!

- Які є правила користування книжками?
- Чому не може бути порядку без правил?
- Чи може бути гра без правил?
- Чому в грі не можуть бути в кожного свої правила?

За правилами безпеки, для переходу вулиці існують такі правила... За шкільними правилами, коли лунає дзвоник... За правилами футболу, м'яч не можна брати... За правилами мови, перше слово в реченні слід писати...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

место
удобно
обувь
пуговица

місце
зручно
взуття
гудзик

неделя
сутки
воскресенье

тиждень
доба
неділя

обязательство
надо
могу
должен

зобов'язання
треба
можу
повинен

ДЕНЬ МАТЕРІ

Урок 94. **Моя мама — найкраща**

- Розкажи, як діти вітають на свята маму, бабусю, сестру.
- Що можна зробити для мами своїми руками?

Поміркуй!

- Чи потрібно допомагати мамі?
- Чому твоя мама — найкраща?

 Матуся радіє, коли її дитина... Матуся сумує, коли її дитина...

Назві ласкаво маму. Матуся, матінка, ...

Урок 95. Подарунок для матусі

Знайди частинки слів, які «загубилися».

Ната — Натуся, мам..., баб..., Ган..., Наст..., Лід...

Поміркуй!

- Як можна втішити матусю, коли вона втомилася?
- Що можна зробити своїми руками на День матері?
- Чи допомагаєш ти своїй бабусі?

Склади побажання для мами. Рідна матусю!
У цей святковий день бажаю тобі...

Урок 96. Допоможімо мамі

- Як бабуся й мама піклуються про тебе, а ти про них?
- Хто допомагає мамі по господарству?
- Як ти допомагаєш своїй матусі?

Скажи по-іншому. Хустина бабусі — бабусина хустина, черевики матусі — ..., сорочка дідуся — ..., чоботи тата — ... .

Вимовляй правильно. Помічниця, промінцями, криниці, цікавих, хлопечь, молодець.

Поміркуй!

- Яку хатню роботу ти можеш виконувати замість мами?
- Чому говорять: «У дитини заболить пальчик, а в матері — серце»?

Моя бабуся старша за ..., а мама старша за... Я допомагаю мамі робити...

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

мамочка
самая лучшая
любить

матуся
найкраща
любити

цветы
радость

квіти
радість

мыть
гладить утюгом
стирать

мити
прасувати
прати

РІЗНІ СІМЕЙКИ

Урок 97. «Волохаті» та «крилаті» сімейки

Додай слово.

У кози-дерези — дитинчатко,
Народилося мале...
І таке швидке, прудконоге.
І не має бороди, ані...

Поміркуй!

- Що в «волохатих» і «крилатих» сімейках робить мама? А тато?
- Чим займаються волохаті і крилаті дитинчата?

Молочком годують своїх дитинчат: кішка... Черв'ячками, зернятками годують своїх малюків... Рибою годує своє дитинчатко...

Урок 98. Групування предметів

- Знайди «сімейки» предметів на малюнку.
- Які речі можна об'єднати в «сімейки» за кольором?
- Які предмети можна об'єднати за їхньою формою?

Знайди «зайве» слово.

Сукня, черевики, штани, куртка. Книжка, рюкзак, альбом, пенал. Морква, огірок, слива, гарбуз.

Поміркуй!

- Чи може один предмет одночасно належати до різних «сімейок»? Що може бути круглим, маленьким, білим? Що може бути гарячим, жовтим, великим і круглим?

Урок 99. «Сімейки» слів

Добери риму.

Зайчик — ..., лисичка — ..., мишка — ...,
жабка — ..., ніжки — ...

Послухай вірш і назви слова зі звуком [з].

Зіна в зарості пішла, Зіна зайчика знайшла.
Заховала у корзинку, зверху кинула хустинку.
Зайчик хитрий був, як лис,
З-під хустинки втік у ліс.

Ганна Чубач

У «сімейку» можна об'єднати такі слова, які вказують на колір... Можна об'єднати в групи слова, які позначають... За кількістю складів можна виділити такі «сімейки» слів...

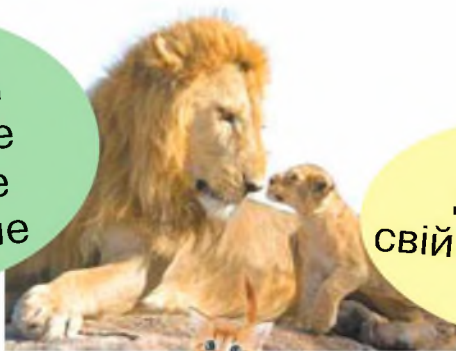

Розрізняй

Російською мовою

Українською мовою

детёныш
взрослый
домашнее
животное
насекомые

дитинча
дорослий
свійська тварина
комахи

признак
общее
множество

ознака
спільне
множина

объединять
рифмы
различать

об'єднувати
рими
розрізняти

ЛІТО-ЛІТЕЧКО

Урок 100. Літо

Відгадай загадку:

В саду старому під селом
У них є свій аеродром.
І літаки — за летом лет —
Везуть туди солодкий мед.

Вимовляй правильно. Колоситься, сидиться,
сміється, купається.

Скажи по-іншому.

День у липні — ..., вітер у степу — ..., поля
пшениці — ..., колосочки із золота — ..., сік
з малини — ... .

Скажи «один — багато».

Човен — човни, річка — річки, ракетка — ...,
сом — ..., м'яч — ..., лящ — ..., кущ — ... .

Урок 101. Дарунки літа

Відгадай загадку:

Не гіркий і не солоний,
А солодкий і червоний.
Як же зветься цей товстун?
Здогадалися?

Скажи «один — багато». Яблуко — яблука,
груша — груші, вишня — ..., полуниця — ...,
кавун — ... .

Поміркуй!

- Чому кажуть: «Улітку один тиждень рік годує»?

Перш ніж поласувати яблуком, потрібно його... Фрукти їсти корисно, тому що...

Урок 102. Відпочинок улітку

- Як ти відпочиватимеш улітку?
- У що можна грати влітку?
- Що можна робити на річці?

Поміркуй!

- Які ти знаєш правила поведінки на воді?
- Чим відрізняються літні ігри з друзями від зимових?

Дітям не можна запливати... Плавання дуже корисне, бо... Улітку я гратимуся...

ЯКБИ

Літо — квіти, літо — вітер,
Літо — річка, сонце, ліс!
От якби-то красне літо
Рік для нас не раз приніс!

Надія Замрія

ДОДАТОК

Матеріали до уроків (для вчителя)

До уроку 1.

Вимовляй: учень, шкільний, школяр.

Запитання для обговорення: Для чого учні ходять до школи? Що повинні вивчати учні в школі?

Запитання до малюнка: Хто зустрічає дітей біля школи? З яким настроєм прийшли діти до школи? Яке у них свято? Чим тобі запам'ятався перший день у школі? Що в класі тобі подобається понад усе?

До уроку 2.

Вимовляй: бібліотека, гра, м'яч.

Запитання до малюнка: Що роблять учні в шкільному саду? Що роблять учні на спортивному майданчику? Чи схоже твоє шкільне подвір'я на подвір'я на малюнку? Чим воно відрізняється?

Вимовляй голосно й чітко. Школярі до школи йдуть, ранці на плечах несуть.

До уроку 3.

Вимовляй: правила, перерва, дзвоник.

Запитання до малюнка: Що можна і що необхідно робити учням? За що в школі тебе обов'язково похвалять? За що вчитель тебе може посварити?

Запам'ятай прислів'я: Зробив діло — гуляй сміло.

Граємо. Вправа «Хто більше назве “шкільних” слів».

Вправа з м'ячем «Будьмо знайомі!» на запам'ятовування учнями імен однокласників.

До уроку 4.

Вимовляй: герб, гімн, Україна.

Запитання до малюнка: У якій країні ми живемо? Чим багата наша земля? Чим славиться наша країна? Яке головне місто України? Яка головна річка країни? Якого кольору прапор України? Що зображено на гербі?

Вивчи вірш.

РІДНЕ

Україна — рідний край,
Рідне поле, зелен гай,

Рідне місто й рідна хата,
Рідне небо й рідна мати.

До уроку 5.

Вимовляй: столиця, Київ, до Києва, Хрещатик.

Запитання до малюнка: Як називають головне місто будь-якої країни? Яка столиця України? Хто заснував Київ? Як називається центральна вулиця Києва? Які пам'ятники в Києві ти знаєш?

До уроку 6.

Вимовляй: вулиця, місто, село.

Запитання до малюнка: Чим відрізняється велике місто від села?

Завдання для уважних. Яких будинків у твоєму місті (селі) більше: багатопверхових чи одноповерхових? Що є в місті, але немає в селі? Що є в селі, але немає в місті? У якому магазині купує продукти твоя родина?

До уроку 7.

Вимовляй: сім'я, матуся, бабуся, дідусь.

Запитання до малюнка: Чому так говорять: «Не потрібен клад, коли в сім'ї лад»? Чим сім'я на малюнку схожа на вашу родину? Що любить робити разом ваша родина? Хто у вашій сім'ї найстарший? Хто наймолодший? Які обов'язки є у вас в сім'ї?

До уроку 8.

Вимовляй: дід, рідні, тітка, донька.

Запитання до малюнка: Кого називають родичами? Чи велика у вас родина? Твоя сім'я — це твої родичі? Кого з родичів ти знаєш? З ким спілкуєшся, а про кого тільки чув? Як піклуються члени родини про тебе? А як ти про них?

До уроку 9.

Вимовляй: однокласник, поважати, твій.

Запитання до малюнка: Чи можна клас назвати сім'єю? Що треба, щоб клас став для всіх сім'єю? Які спільні правила є у вашому класі? Чи дружний твій клас?

Вивчи прислів'я. Нових друзів наживай, старих не забувай. Дружній череді і вовк не страшний.

До уроку 10.

Вимовляй: сусід, незнайомий, дівчинка, діти, знайомство, товариш.

Запитання до малюнка: Якими словами рідні можуть вітати один одного? Як ввічливо привітатися із сусідкою? Які

правила знайомства з дітьми і дорослими ти знаєш і виконуєш? Які способи вітання тобі відомі?

До уроку 11.

Вимовляй: свої, чужі, пожаліти, друзі.

Запитання до малюнка: Кого ти можеш назвати своїми для хлопчика на малюнку? Які люди для нього рідні? Назви, хто за межами квартири може виявитися знайомим. Які правила поведження з чужими людьми ти знаєш і виконуєш?

Вивчи прислів'я. Кожному птаху своє гніздо миле.

До уроку 12.

Вимовляй: правильно, люди, гості.

Запитання до малюнка: Як ти вважаєш, гості поведуть себе чемно? Хто вживає слова ввічливості?

До уроку 13.

Вимовляй: нора, зимувати, зима, ведмідь.

Запитання до малюнка: Що ми називаємо словом «дім»? Які домівки є на малюнку? Хто живе в нірці, а хто — в норі? Як називається домівка пташок? Де зимує ведмідь? Як називається житло людини? Пригадай назву тимчасового житла.

До уроку 14.

Вимовляй: аптека, магазин, кав'ярня, додому.

Запитання до малюнка: Які бувають будинки? Назви споруди, які є на малюнку. Для чого потрібна аптека? Що роблять у магазині? У якому будинку ти живеш? Які споруди є біля твого будинку?

До уроку 15.

Вимовляй: кімната, домашнє, вниз, зліва, справа, гніздо, квартира.

Запитання та завдання до малюнка: У якому будинку мешкає твоя родина, багатопверховому чи ні? На якому поверсі твоя квартира? Які споруди знаходяться поряд із твоїм будинком? Скільки вікон і дверей у вашій квартирі?

До уроку 16.

Вимовляй: дощ, грім, жовтіти, погода.

Запитання до малюнка: За якими ознаками ви зрозуміли, що прийшла осінь? Які дерева найдовше стоять у зеленому листі? Які дерева ніколи не змінюють свого кольору? Якою буває

До уроку 21.

Вимовляй: ярмарок, радіти, пісня, танцювати, ще.

Чисто вимовляй звук [ч].

Чок-чок-чок, губи на гачок.
У мовчанку мовчки граєм,
Наче зовсім слів не знаєм.

Платон Воронько

До уроку 22.

Вимовляй: світлофор, доріжка, близько, морський, їхати, бігти, пішохід, зелений, дорожні знаки.

Запитання до малюнка: Що може рухатися? Який транспорт рухається в місті? А в селі? Як можеш рухатися ти? На чому ти можеш їхати, летіти, пливти?

До уроку 23.

Вимовляй: летіти, лити, сипатися, повзти, мести, брести, кружляти, йти, текти.

Запитання до малюнка: Як рухається зайчик, ведмідь, білочка? Що ще в природі, крім живих істот, може рухатися? Що може робити сонце, дощ, вода?

До уроку 24.

Вимовляй: переміщення, змінюватися, підняти, присісти, вперед, назад, ліворуч, праворуч.

Запитання для обговорення: Чи всі на світі однаково рухаються? Хто вміє рухатися знизу вгору? Чи може автомобіль злетіти? Чи може людина звернути ліворуч чи праворуч?

До уроку 25.

Вимовляй: будень, вихідний день, понеділок, вівторок, середа, четвер, п'ятниця, субота.

Запитання до малюнка: Чим займаються діти і дорослі в будні дні? На якому малюнку зображено вихідний день? Як твоя родина проводить вихідний день? Чим займаються твої рідні в будній день?

Поговорімо! Запитай у товариша про його улюблений день тижня, розкажи про свій. Розпитай, чим йому подобається займатися в літній день і в зимовий, розкажи про свої справи.

До уроку 26.

Вимовляй: сьогодні, післязавтра, вчора, позавчора, полудень, опівдні, опівночі, ранком, увечері.

Запитання для обговорення: Що ти робиш уранці? А ввечері? Коли ти обідаєш? О котрій годині починаються уроки в школі? Як називається частина доби, коли сходить сонце?

Запитання до малюнка: Що діти роблять уранці, удень, увечері, уночі?

До уроку 27.

Вимовляй: секунда, час, п'ять.

Запитання для обговорення: Чи швидко ти бігаєш? Як довго ти йдеш до школи? Скільки триває один урок у школі? Чи довго триває перерва? Коли в школі обід?

Запитання до малюнка: На виконання яких дій необхідно часу більше години, а які можна виконати за декілька хвилин?

До уроку 28.

Вимовляй: схоже, кругле, трикутник, плоске, об'ємне, тарілка.

Запитання до малюнка: Як можна згрупувати різні товари? Назви все, що можна їсти. Вибери те, що можна назвати посудом. Знайди на малюнку все, що має круглу форму.

Запам'ятай! Форма — важлива ознака будь-якого предмета.

До уроку 29.

Вимовляй: синього, синій, рожевий, білий.

Запитання до малюнка: Предметів якого кольору на малюнку більше? Які овочі зеленого кольору? Які фрукти жовтого кольору? Як ти вважаєш, які улюблені кольори в кицьки? А у песика? Який колір подобається тобі найбільше?

До уроку 30.

Вимовляй: величина, порівняння, великий, малий, збільшити, зменшити, вузький, низький, високий.

Запитання для обговорення: Які предмети бувають великими, маленькими? Хто у твоєму класі найвищий? Хто нижчий за тебе?

До уроку 31.

Вимовляй: російський, Росія, росіяни, корабель, символ.

Запитання до малюнка: На чому їдуть Оленка і Петрик до друзів у Росію? Що тримає в руках Петрик? Для чого потрібна мапа? Що ти знаєш про Росію і її столицю Москву?

До уроку 32.

Вимовляй: Білорусь, Мінськ, Біловезька Пуща.

Запитання для обговорення: Чи маєш ти друзів або родичів у Білорусі?

Запитання до малюнка: На чому подорожують діти до Білорусі? Як називається головне місто Білорусі? Що спільне в природі Білорусі та України? Які кольори в білоруського прапора?

До уроку 33.

Вимовляй: гостинці, дорога, поїзд, велосипед, чай, бутерброд.

Запитання до малюнка: Що ти обов'язково візьмеш із собою в дорогу? Що ти покладеш у свій рюкзак чи валізу? Як слід поводитися в поїзді чи літаку?

Вивчи прислів'я. У мирі з сусідами жити — щастя нажити.

До уроку 34.

Вимовляй: казка, казкар, народна казка, літературна казка, казки про тварин.

Запитання до малюнка: Кого з казкових героїв ти впізнаєш? З яких казок вони завітали? Хто написав ці казки? Які ти знаєш українські казки про тварин? Яка казочка твоя улюблена?

Зміни казку. У казці «Курочка Ряба» разом з товаришами придумай інше закінчення.

До уроку 35.

Вимовляй: персонаж, герой, Колобок.

Запитання до малюнка: Яких казкових героїв ти знаєш? Кого називають персонажем? Які герої казок доброї вдачі, а які — ні? Кого з героїв можна назвати довірливим, а кого — хитрим? Який твій улюблений герой?

До уроку 36.

Вимовляй: Пан Коцький, Лисичка, Заєць, Вовк, Дикий Кабан, Ведмідь.

Запитання до малюнка: Назви персонажів казки «Пан Коцький». Як звали Кота? З ким одружився Кіт? Хто із звірів захотів побачити Кота? Що сказала їм Лисичка? Які подарунки приготували звірі Коту? Чому звірі злякалися Кота?

Гра «Вірю — не вірю». Найстрашніший звір у лісі кіт Коцький. Зайчик від Кота сховався на дереві. Зайчик від Кота сховався під кущем.

До уроку 37.

Вимовляй: подарунок, письмо, витягнути.

Запитання до малюнка: З чого роблять папір? Чому папір можна вважати щедрим дарунком природи? Для чого в стародавні часи люди використовували папір? Що використовували люди для письма до відкриття паперу? Чому не можна псувати папір?

Придумай. Казку про країну, у якій усе було зроблено з паперу.

До уроку 38.

Вимовляй: тонкий, товстий, однотонний, різнокольоровий.

Запитання до малюнка: Як використовують папір у господарстві? Як називають папір, у який упаковують громіздкі речі? Чому аплікації роблять з різнокольорового паперу? Як використовують папір на пошті?

Придумай. Оповідання, у якому паперова іграшка допомогла хлопчику зробити добру справу.

До уроку 39.

Вимовляй: оригамі, розрізати, складати, зім'яти, рвати.

Запитання до малюнка: Як використовують папір під час навчання? Назви паперові вироби, необхідні школяреві. Який папір найкраще підходить для малювання — альбомний чи газетний? Які паперові вироби є у тебе вдома?

До уроку 40.

Вимовляй: взимку, сніг, сніжинка, синичка, снігур, іній.

Запитання для обговорення: Як упізнати зиму? Що робить узимку ведмідь? Які птахи зимують у наших краях, а які відлітають у вирій? Як ти допомагаєш птахам і звірям узимку? Чи часто ти буваєш у зимовому лісі?

Вивчи прислів'я. Синиця пищить — зиму віщить.

До уроку 41.

Вимовляй: хурделиця, заметіль, снігопад, кружляти, морозно, холодно.

Запитання для обговорення: Як проходить зима в твоєму місті або селі? Як ти розважаєшся з друзями взимку?

Запитання до малюнка: Яка погода буває взимку? Як городяни та селяни опалюють свої будинки? Чому в місті прибирають сніг? Як розважаються діти взимку?

До уроку 42.

Вимовляй: чоботи, валянки, зимовий одяг.

Запитання для обговорення: Які звірі взимку міняють шубки?

Запитання до малюнка: Який одяг і взуття носять люди взимку? Для чого потрібні рукавички? Що захищає рослини від морозу?

До уроку 43.

Вимовляй: сміх, гумор, смішно, сміятися.

Запитання до малюнка: Яким би було наше життя без жартів і гумору? Як зрозуміти, що хлопчики на сцені жартують? Про що може розповідати дівчинка своїм друзям?

До уроку 44.

Вимовляй: жартувати, гумореска, посмішка, весело, радіщі.

Запитання до малюнка: Що може розсмішити людину? Як сказати по-іншому *голосно сміється*?

До уроку 45.

Вимовляй: нісенітниці, небувалиці, докучні казки.

Запитання для обговорення: Чи вмієш ти вигадувати неймовірні історії? Про що можна вигадати історію? Чи часто твої друзі щось вигадують?

Запам'ятай! Гумореска — це невеликий жартівливий вірш з комічним сюжетом.

До уроку 46.

Вимовляй: поздоровляти, вітати, подарунок.

Запитання до малюнка: Коли Святий Миколай вітає дітей в Україні? Чи всі діти заслуговують на подарунок? Про який подарунок ти мрієш?

До уроку 47.

Вимовляй: Щедрий вечір, Святвечір, Різдво, Христос, кутя, різдвяна зірка, колядка, колядувати.

Запитання до малюнка: Коли в Україні святкують Різдво? Що означає це свято? Як відзначають народження Ісуса Христа? Які колядки та щедрівки ти знаєш?

Правильно вимовляй слова зі звуками [шч]. Водохреще, щука, щічки, шавель, щастя.

До уроку 48.

Вимовляй: посівати, посівальна пісня, Коза, Василь, Маланка, щедрувальники.

Запитання до малюнка: Коли в Україні святкують свято Василя? Коли посівають — уранці чи ввечері? Яким зерном

засівають у хаті? Чим господарі пригощають засівальників? Коли водять Козу? Що вона бажає господарям?

До уроку 49.

Вимовляй: Дід Мороз, Снігуронька, новорічна ялинка, прикраси, гірлянда, хлопавка.

Запитання до малюнка: Коли настає Новий рік? У які костюми вдягаються діти на новорічний карнавал? Як прикрашають новорічну ялинку? кімнату?

До уроку 50.

Вимовляй: бажаю, побажання, поздоровлення, по-здоровляю.

Запитання для обговорення: Що ти побажаєш своїм друзям, батькам на Новий рік? Кому ти хочеш надіслати новорічну листівку? Що тобі хотілося б намалювати на новорічній листівці?

Вивчи загадку. Білий, а не цукор,
М'який, а не вата,
Без ніг, а йде.

До уроку 51.

Вимовляй: подяка, подякувати, сюрприз.

Запитання до малюнка: Які подарунки принесли дітям Дід Мороз і Снігуронька? Що Дід Мороз залишив лісовим мешканцям? Як діти дякують за подарунки?

До уроку 52.

Вимовляй: вишиванка, український рушник, вишивати.

Запитання для обговорення: Як називається національний одяг українців? Як виглядає вишиванка? Якого кольору бувають вишиті сорочки? Чи є в тебе вдома вишитий рушник?

Запитання до малюнка: Де проходить виставка оберегів? Що представлено на виставці? Що вишито на рушниках і вишиванках? З яким настроєм майстрині вишивали рушники і сорочки? Під час яких урочистостей користуються вишитими рушниками?

До уроку 53.

Вимовляй: оберег, виготовлення, матеріал, солом'яний, глиняний, дерев'яний, сопілка.

Запитання до малюнка: Що виготовляють чоловіки? З чого виготовлено капелюха? З чого зроблено сопілку? Які сучасні обереги є на виставці? Що на них зображено? Які матеріали використано для їх виготовлення? Чи є обереги у вашому домі?

До уроку 54.

Вимовляй: калина, верба, тополя, волошка, чорнобривці, нагідки, часник.

Запитання до малюнка: Які квіти символізують Україну? Які рослини є оберегом? Опиши калину.

Вивчи прислів'я. Без верби і калини нема України.

Скажи швидко. Ялиця ялинці ялинкові прикраси подарувала.

До уроку 55.

Вимовляй: прислів'я, приказка, народна мудрість, навчати, правильне рішення.

Запитання до малюнка: Яка перша зупинка на шляху в дітей? Які ти знаєш приказки та прислів'я? Чому вони навчають? Чи часто в твоїй сім'ї можна почути приказки?

До уроку 56.

Вимовляй: питання, відповідь, опис, порівняння, малювання, здогадатися.

Запитання до малюнка: Які ти знаєш загадки? Чи любиш ти відгадувати загадки?

До уроку 57.

Вимовляй: скоромовка, чистомовка, примовка, промовляти.

Запитання до малюнка: Які чистомовки, лічилки, примовки, мирилки ти знаєш? Чому в слові *скоромовка* є слово *скоро*?

До уроку 58.

Вимовляй: сонячні ванни, повітряні процедури, обливатися, розтиратися, фізичні вправи.

Запитання для обговорення: Що треба робити, щоб не хворіти?

Запитання до малюнка: Які дії не роблять людину здоровою? Які правила збереження здоров'я ти знаєш? За допомогою чого можна загартувати організм?

До уроку 59.

Вимовляй: часник, малина, алое, відвар, компрес, лікар, захворювання.

Запитання до малюнка: Які причини простудних захворювань? Хто лікує хвороби? Що допомагає лікуванню? Які лікарські рослини ти знаєш? Чому цибулю і часник називають лікарськими рослинами?

До уроку 60.

Вимовляй: гігієна, оздоровчі процедури, хвороба, пігулки, режим дня.

Запитання для обговорення: Яких правил гігієни ти дотримуєшся?

Запитання до малюнка: Яка користь від гігієни? Порушення яких правил може призвести до захворювання? Яких гігієнічних правил ти не порушуєш ніколи?

Придумай. Історію про місто, у якому ніхто ніколи не дотримувався гігієни, аж доки...

До уроку 61.

Вимовляй: друзі, дружити, подруга, приятель, приятелювати, товариш, товаришувати.

Запитання для обговорення: Чи багато в тебе друзів? Чи маєш ти справжнього друга або подругу?

Запитання до малюнка: Кого можна назвати справжнім другом? Розкажи, з ким ти товаришуєш і з ким хочеш потоваришувати.

Розкажи. Будь-яку історію про Тебе і Твого друга.

До уроку 62.

Вимовляй: взаємодопомога, вірність, дякую, підтримка, перепошую, поступка.

Запитання для обговорення: Як ти ставишся до того, з ким дружиш? Чи можна ображати друзів? Чи потрібно поступатися в чомусь перед другом?

Запитання до малюнка: Хто з ким товаришує?

Запам'ятай закони дружби. Спочатку подбай про друга. Друг завжди допоможе в біді. Друг уміє прощати.

До уроку 63.

Вимовляй: відважний, вірний, собака-поводир, пожежник, прикордонник, подяка, допомагати, стерегти, рятувати, шанувати.

Запитання для обговорення: Чи маєш ти домашнього улюбленця? Яких тварин можна тримати вдома? Чи хотілося б тобі мати домашнього улюбленця? Кого саме?

До уроку 64.

Вимовляй: автор, їжак, сорока, яблуко, рум'яне, справедливість.

Запитання для обговорення: Що робить їжачок? Чи справедливо вчинив їжачок?

Запитання до малюнка: Про що просить Заєць Сороку? Які справи можуть бути у Ведмедя в лісі?

Промовляй виразно: «Це моє яблуко!» — з інтонацією здивування, прохання, заперечення, сердито.

До уроку 65.

Вимовляй: розумне рішення, соковите, налите яблуко.

Запитання до малюнка: Чи можна цю казку назвати чарівною? Який епізод казки зображено на малюнку? Це початок, середина чи кінець історії? Який герой виявився найспритнішим? Кого з казкових героїв можна назвати найуважнішим? Що порадив героям казки Ведмідь? Чи можна назвати рішення Ведмедя розумним?

До уроку 66.

Вимовляй: ділити порівну, четвортинка, домовлятися, узвар, пиріг.

Запитання для обговорення: Чи вмієш ти миритися?

Запитання до малюнка: Подія, зображена на малюнку, відбулася до сварки чи після? Чи могла б така історія трапитися з людьми? Чи була б вона в такому випадку казковою? Чому? У якому лісі трапилася історія з яблуком?

Придумай. Оповідання про трьох друзів, з якими трапилася історія, схожа на історію про Зайця, Їжачка і Сороку.

До уроку 67.

Вимовляй: річка, море, ставок, човен, хвиля.

Запитання для обговорення: Яка вода в морі, а яка — у річці? Куди впадають річки? Яка найбільша річка України? Як називається море, яке омиває береги Криму?

Запитання до малюнка: Як відпочивають люди на морі? Що вони роблять? Хто працює на морі?

Розкажи. Як ти відпочивав на морі чи річці влітку?

До уроку 68.

Вимовляй: вітерець, вітрище, зголоднілі птахи.

Запитання до малюнка: Як можна упізнати вітер на малюнку? Що можна робити у вітряну погоду?

Завдання для уважних. Послухай вірш і запам'ятай, що робить зимовий вітер.

До уроку 69.

Вимовляй: калюжі, злива, негода.

Запитання до малюнка: Як називається погода, коли на небі хмари, дощить? У яку пору року найчастіше буває дощ?

Як можна дізнатися, що скоро буде дощ? Що буває, коли на дощик блисне сонечко? Що ти робиш, коли на вулиці йде дощ?

До уроку 70.

Вимовляй: самостійно, намагатися, незалежно, праця, зусилля.

Запам'ятай. Людина живе в суспільстві. Вона залежить від праці інших, але й сама має працювати для себе і всіх.

Розкажи. Що в твоєму житті відбувається для тебе, але без твоїх зусиль?

До уроку 71.

Вимовляй: професія, працювати, обов'язки, користь, освіта, вміння.

Запитання для обговорення: Ким працюють твої батьки? Чи подобається тобі професія твого батька?

Запитання до малюнка: Людей яких професій ти бачиш на малюнку? Чи могли б люди обійтися без праці водіїв? А якби не стало лікарів? Як би ускладнилося життя без двірників?

Придумай. Оповідання про хлопчика, який обирає собі професію.

До уроку 72.

Вимовляй: міліціонер, пожежник, рятувальник, шахтар.

Запитання для обговорення: Які професії ти вважаєш героїчними?

Запитання до малюнка: Людей яких героїчних професій зображено на малюнку? Чому деякі професії вважають героїчними?

Запам'ятай! Будь-яка професія вимагає нелегкої праці. Поважай її.

До уроку 73.

Вимовляй: бібліотекар, газета, книжка, художник-оформлювач, видавництво, читач.

Запитання до малюнка: Що знаходиться в бібліотеці? Хто видає книжки? Куди записують про видачу книжок? Як називають людей, які користуються послугами бібліотеки? Про що можна дізнатися з книжок? Що мусить мати читач із собою, коли йде до бібліотеки?

До уроку 74.

Вимовляй: читати, перечитувати, записувати, вчити, книгарня.

Запитання для обговорення: Які книжки цікаво читати?

Запитання до малюнка: Яке свято незабаром відбудеться в бібліотеці? Які книжки люблять читати діти? Про що любиш читати ти? Яка твоя улюблена книжка? Як вона потрапила до твого дому? У якому магазині купують книжки?

До уроку 75.

Вимовляй: обкладинка, переплетення, переплітати, закладка, клей, ножиці.

Запитання до малюнка: Як читачі ставляться до книжок? Як діти лікують книжку? Чи може книжка мовчки розповісти про свого господаря?

Розпитай у свого товариша, які книжки є в його бібліотеці, розкажи про свої книжки.

До уроку 76.

Вимовляй: Тарас Григорович Шевченко, портрет, поет, музей.

Запитання до малюнка: Як українці вшановують пам'ять Тараса Шевченка?

Завдання для уважних.

ТОПОЛЯ

По діброві вітер вие,
Гуляє по полю,
Край дороги гне тополю
До самого долу.

Стан високий, лист широкий —
Нащо зеленіє?
Кругом поле, як те море
Широке синіє.

Тарас Шевченко

Яке дерево оспівано Тарасом Шевченком у вірші? Яким поет зобразив вітер? Що знаходиться навколо дерева? Із чим автор порівнює поле?

До уроку 77.

Вимовляй: Леся Українка, поетеса, Лариса Петрівна Косач.

Завдання для уважних.

ТИША МОРСЬКА

В час гарячий полудневий
Виглядаю у віконце:
Ясне небо, ясне море,
Ясні хмарки, ясне сонце.
Тиша в морі... Ледве-ледве
Колихає в морі хвилі;
Не колишуться од вітру

На човнах вітрила білі.
З тихим плескотом на берег
Рине хвилечка перлиста;
Править хтось малим човенцем,
Стиха весла підіймає,
І здається, що з весельця
Щире золото спадає.

Леся Українка

Яку природу оспівує Леся Українка? Яка погода на морі? У який час автор вірша спостерігала таку погоду? Що поетеса побачила на морі?

До уроку 78.

Вимовляй: Анатолій Камінчук, поет, віршовані твори, рима, римовані слова.

Запитання до малюнка: Які вірші Анатолія Камінчука ти знаєш?

До уроку 79.

Вимовляй: диригент, скрипка, цимбали, співати, стрекотати, щебетати.

Запитання до малюнка: Хто найкращий музикант у лісі? На яких музичних інструментах грають звірі? Хто видає найгучніші звуки? Яку музику любить їжачок? Якої музики не любить жук? Як шелестить трава? Як дзвенять дзвіночки?

До уроку 80.

Вимовляй: накрапає, періщить, торохкотить, виспівує, ви-грає.

Запитання до малюнка: Яким може бути дощик? Який звук видає крапайчик, якщо він сумний і якщо веселий? Як шумить злива? Як шумить дощ, якщо він із градом? Який звук видає грім?

До уроку 81.

Вимовляй: колискова, музичний твір, композитор, виконувати, мелодійність.

Запитання до малюнка: Які українські пісні ти знаєш? Хто виконує народні пісні? Які пісні співають узимку, а які — навесні?

До уроку 82.

Вимовляй: картина, художній музей, пейзаж, зображення.

Запитання до малюнка: Куди прийшли діти? Що розглядають діти? Чим відрізняються картини? Як називається картина, на якій зображено природу? Яку пору року зображено на пейзажі? Як ти вважаєш, це початок зими чи її закінчення?

До уроку 83.

Вимовляй: мольберт, жінка, балерина.

Вивчи прислів'я. Не хвали себе сам, нехай тебе люди похвалять.

До уроку 84.

Вимовляй: набір, кольори, тінь.

Запитання до малюнка: Які предмети ти бачиш на картині художника Юрія Камишного? Чим натюрморт відрізняється від портрета і пейзажу? Чому натюрморт має назву «Кожному мила своя сторона»? Як ти назвав би цю картину?

Завдання для уважних. Усім, хто дивиться на картину Юрія Камишного «Кожному мила своя сторона», зрозуміло, чому вона має таку назву — на ній плоди щедрої української землі, такі знайомі нам: темна купка картоплин, ніби пахнуть своїм особливим грядковим духом тільки-но зірвані червоні, із зеленою верхівкою, помідори. Широко всміхаються й аж пашать сонцем відрізані скибки білозубого жовтогарячого гарбуза. Трійко свіжих курячих яєць, довгаста редька та достиглі на сонці та з його відблисками на щоках соковиті яблука, що виглядають з переповненого глечика, та розквітлі малинові, бузкові й білі суцвіття мальв, що прямо дивляться-всміхаються нам в очі, — все це красиве і корисне наповнює наше життя, надихає любов'ю до рідного краю (Н. Біличенко).

Чому гарбуз назвали білозубим? Як художник зобразив, що яблука достиглі? Якого кольору мальви зображено на картині?

До уроку 85.

Вимовляй: птахи, щебетати, вирій, проліски, конвалії, шпак, шпаківня.

Запитання для обговорення: Чи любиш ти весну?

Запитання до малюнка: За якими ознаками ти зрозумів, що прийшла весна? Які птахи прилітають із вирію? Як їх зустрічають люди? Які свята українці відзначають навесні?

Вивчи скоромовку.

Сів шпак на шпаківню, заспівав шпак півню:

«Ти не вмієш так, як я, — так, як ти, не вмію я».

До уроку 86.

Вимовляй: свято весни, Міжнародний жіночий день, вітання, мімоза, тюльпан, березень.

Запитання для обговорення: Кого вітають на свято весни?

Запитання до малюнка: Що малюють діти до Міжнародного жіночого дня? Кого можна в цей день привітати зі святом? Які весняні квіти можна намалювати на листівці? Які подарунки можна виготовити для мам, бабусь, сестричок, подруг?

Вивчи скоромовку.

Летів горобець, сів на хлівець,
А як вийшов стрілець, то втік горобець.

До уроку 87.

Вимовляй: Великдень, Пасха, писанка, розмальовувати, святити, церква, паска, крашанка.

Запитання до малюнка: До якого свята печуть паски й розмальовують писанки? Що відбулося на свято Великодня? Що малюють на писанці? Чи вмієш ти розмальовувати писанку? Що кажуть на Великдень?

До уроку 88.

Вимовляй: підземний перехід, «зебра».

Запитання до малюнка: Які правила пішохідного руху в місті? Як зміняться правила для пішоходів у селі? У лісі? Чому на перехресті варто скористатися підземним переходом? Чи потрібно дотримуватися якихось правил для покупців у магазині? Про які з них ідеться на малюнку?

Завдання для уважних. Зверни увагу на правила переходу вулиці і запам'ятай їх, перекажи своїми словами.

Там, де вулиця широка
І машини в три потоки,
Відшукає пішохід
Знак «Підземний перехід».
А якщо відсутній знак,
треба нам зробити так:
При дорозі зупинитись
І наліво подивитись.

Бачиш: транспорту немає —
До середини рушаєм.
Є тут лінія чудова,
Незвичайна, розділова.
Знов на ній ти зупинись
І направо подивись.
Всі машини пропусти —
Після цього можеш йти.

Віра Паронова

Для чого слугує підземний перехід? Як треба переходити дорогу, якщо є знак переходу? А якщо немає?

До уроку 89.

Вимовляй: читальна зала, книгосховище, тиша, полиця.

Запитання до малюнка: Чому бібліотеку називають книжковим будинком? Чому в бібліотеці вимагають від читачів тиші? Як зберігаються книжки в бібліотеці? Як часто ти відвідуєш бібліотеку?

Сформулюй прохання. Звернись до бібліотекаря з проханням видати тобі книжку. Запитай, чи є в бібліотеці потрібна тобі книжка. Звернись ввічливо.

Придумай. Казку, у якій книжки вирішили піти від хлопчика в бібліотеку.

До уроку 90.

Вимовляй: театр, вистава, глядач, театральна зала, квиток, гардероб, афіша.

Запитання до малюнка: Що таке театр? Як можна дізнатися про те, яка вистава відбудеться? Що слугує пропуском у театр? Хто працює в театрі? Як називаються люди, які дивляться спектакль?

До уроку 91.

Вимовляй: складати, сортувати, розбирати речі, місце, зручно, розклад уроків.

Запитання до малюнка: Що означає вислів «Усе на своїх місцях»? Що в кімнаті лежить на своєму місці? Що лежить безладно? Як мешканці квартири розклали речі для порядку?

Сформулюй. Правила дотримання порядку в домі.

Опиши. Як розкладено речі у твоїй кімнаті?

До уроку 92.

Вимовляй: за чергою, один за одним, числовий ряд, сезони, дні тижня, частини доби.

Запитання до малюнка: Які частини доби зображено на малюнку? Як їх можна упізнати? Яка частина доби наступить після ранку? У якій послідовності йдуть дні тижня, місяці? Що допомагає людям знати послідовність днів, місяців? Як учень знає послідовність уроків? Для чого в школі упорядковані уроки, дзвінки?

Завдання для уважних. Послухай вірш і запам'ятай, як називаються дні тижня.

Днів у тижні рівно сім —
Назви вивчимо усі.
Понеділок — перший день,
А за ним вівторок йде.
Далі середа, четвер —

Твердо знаю я тепер.
Після п'ятниці — субота,
Де кінчається робота.
Ну, а сьомий день який?
Та звичайно ж — вихідний.

Володимир Слєпцов

Які дні в тижні робочі? Чи буває так, щоб послідовність днів порушилася? Які дні вихідні? Чи може бути вихідним інший день тижня? Чи може бути неділя не сьомим днем у тижні?

До уроку 93.

Вимовляй: порядок, упорядкованість, обов'язок, правило, приймати, дотримуватися, виконувати.

Завдання для уважних. Послухай і запам'ятай, які правила поведінки порушував котик.

Котику невесело, в нього все болить.
Він не хоче бігати і мишей ловить.
Маму він не слухає, воду з крана п'є.
Одягати шапочку теплу не дає.
Ще й калюжі міряє: мочить лапки й хвіст.
Все, що попадається, не помивши їсть.

Микола Побелян

Чому в котика все болить? Які правила він порушував? Чому не можна так робити?

До уроку 94.

Вимовляй: мама, матінка, матуся, турботлива, піклується, доглядає.

Запитання до малюнка: До якого свята готується родина? Кого чекають у гості?

До уроку 95.

Вимовляй: квіти, фіалки, вазон, картина, подарунок, кофтина, хустина.

Запитання до малюнка: До якого свята готується родина? Який подарунок готують діти для матінки й бабусі? Якому подарунку зраділа б твоя матуся?

До уроку 96.

Вимовляй: допомагати, мити, чистити, пилососити, прасувати, поливати, готувати.

Запитання для обговорення: Як бабуся й мама піклуються про тебе, а ти про них?

Запитання до малюнка: Хто допомагає мамі в господарстві? Чи можна назвати тебе помічником? Як ти допомагаєш своїй матусі?

Подумай і розкажи. Яку хатню роботу ти можеш виконувати замість мами?

До уроку 97.

Вимовляй: сімейка, дорослі, дитинчата, птахи, пташенята.

Запитання до малюнка: Кого ми називаємо «крилатими сімейками»? Які «крилаті сімейки» зображено на малюнку? Кого називають «мохнатими сімейками»? Які «мохнаті сімейки» ти знаєш? Назви «мохнаті сімейки» на малюнку. Що спільне для всіх «сімейок»?

До уроку 98.

Вимовляй: схожі ознаки, відмінності, групувати, порівнювати, множини.

ЗМІСТ

Школа вітає нас	4
Моя країна — Україна	8
Родина	12
Свої — чужі	16
Дім. Житло	20
Пори року. Осінь	24
Ярмарок	28
Рух	32
Часові відношення	36
Світ навколо	40
Подорожуємо	44
Казка-казочка: українська народна казка	48
Таємниці природи. Папір	52
Пори року. Зима	56
Зимові свята	64
Святкові листівки	68
Обереги, символи українців	72
Народ скаже, як зав'яже	76
Секрети Нехворійка	80
Дружба. Товаришування	84
Казка-казочка: В. Сутеев «Яблуко»	88
Таємниці природи: повітря, вода	92
Усі професії важливі	96
Книжка розкриває свої секрети	100
Краса слова	104
Музика	108
Як відчують красу художники	112
Пори року. Весна	116
Я серед інших	120
Порядок	124
День матері	128
Різні сімейки	132
Літо-літечко	136
Додаток	140